

Universiteit Utrecht - Faculteit Algemene Sociale Wetenschappen

Kenmerken van Marokkaanse jongeren, hun ouders en leerkracht en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag

Masterthesis 'Jeugdstudies'

Vita Los - 3695263
Universiteit Utrecht
Studiejaar 2011-2012
18-06-2012
1^e beoordelaar: dr. G.W.J.M. Stevens
2^e beoordelaar: dr. V.P.J. Duindam

Samenvatting

Achtergrond: Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat er voor Marokkaanse jongeren een aanzienlijke discrepantie is in gerapporteerd probleemgedrag tussen leerkrachten, ouders en jongeren. Er is echter nog weinig bekend over de samenhang tussen kenmerken van informanten en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag. Deze studie naar de relatie tussen kenmerken van informanten en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht, Marokkaanse ouders en Marokkaanse jongeren heeft als doel een bijdrage te leveren aan de kennis in dit veld. Methoden: De onderzoeksgroep bestond uit 224 Marokkaanse jeugdigen van 11-18 jaar. Er is gebruik gemaakt van de Youth Self-Report, de Child Behavior Checklist en de Teacher's Report Form. Resultaten: Marokkaanse jongens hadden een grotere kans op discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen henzelf, hun ouders en leerkracht dan Marokkaanse meisjes. Discrepanties tussen Marokkaanse jongeren en ouders kwamen tevens vaker voor wanneer ouders symptomen van stress rapporteerden. Ten slotte kwamen discrepanties tussen de jongeren en leerkracht vaker voor wanneer de leerkracht rapporteerde de Marokkaanse jongere goed te kennen. Conclusie: Vooral de discrepantie in gerapporteerd internaliserend probleemgedrag tussen Marokkaanse jongens en hun ouders was opvallend. Het is voor professionals belangrijk rekening te houden met deze kenmerken van informanten die discrepanties tussen de leerkracht, Marokkaanse ouders en jongeren mogelijk vergroten.

Abstract

Background: Several studies have shown that for Moroccan youth there is a significant discrepancy in reported problem behavior between teachers, parents and youth. However, still little is known about the relationship between characteristics of informants and reported problem behavior. This study of the relationship between characteristics of informants and reported problem behavior between the teacher, Moroccan parents and Moroccan youth aims to contribute to the knowledge in this field. Methods: The sample consisted of 224 Moroccan immigrant youth between the ages of 11 and 18. Parent, teacher and self-reports were obtained using the Youth Self-Report, the Child Behavior Checklist and the Teacher's Report Form. Results: Moroccan boys had a greater chance of discrepancies in reported problem behavior between themselves, their parents and teacher than Moroccan girls. Discrepancies in reported problem behavior between Moroccan youth and their parents were also more common when parents reported symptoms of stress. Finally, discrepancies between Moroccan adolescents and their teacher were more frequent when the teacher reported the Moroccan

youngster to know well. Conclusions: Especially the discrepancy in reported internalizing behavior between Moroccan boys and their parents was notable. It is important for professionals to take into account these characteristics of informants that may increase discrepancies between the teacher, Moroccan parents and youth.

Introductie

Het is van belang emotionele problemen en gedragsproblemen vroeg te signaleren en te behandelen, omdat deze problemen een grote impact kunnen hebben op individuen, gezinnen en de maatschappij (Van de Looij-Jansen et al., 2011). Een adequate beoordeling van de psychische gezondheid van kinderen is hiervoor noodzakelijk. Het is dan ook aan te bevelen om meerdere informanten- ouders, leerkrachten en kinderen zelf- te gebruiken, omdat elke informant een unieke kijk heeft op de psychische gezondheid van het kind (Van de Looij-Jansen et al., 2011). Echter, vaak bestaan er discrepanties tussen verschillende informanten in gerapporteerd probleemgedrag van kinderen. Deze discrepanties lijken bovendien groter bij allochtone jongeren.

Uit onder andere Amerikaans onderzoek blijkt dat discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen jongeren, ouders en de leerkracht vaker voorkomen bij Afro-Amerikaanse en Latijns-Amerikaanse jongeren dan bij Europees-Amerikaanse jongeren (Roberts et al., 2005; Youngstrom et al., 2000). Ook in Nederland zijn grotere discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen verschillende informanten bij allochtone jongeren gevonden (Stevens et al., 2003; Van de Looij-Jansen et al., 2011; Vollebergh et al., 2005). Zo bleek uit onderzoek van Bengi-Arslan en collega's (1997), Crijnen en collega's (2000) en Darwish Murad en anderen (2003) dat Turkse ouders en adolescenten meer emotionele problemen en gedragsproblemen rapporteerden dan Nederlandse adolescenten en hun ouders, terwijl leerkrachten geen verschillen rapporteerden in het probleemgedrag van Turkse en Nederlandse jongeren. In onderzoek van Stevens en collega's (2003) kwam bovendien naar voren dat Marokkaanse ouders evenveel externaliserend probleemgedrag voor hun kinderen rapporteerden als Nederlandse ouders. Echter, leerkrachten rapporteerden aanzienlijk meer externaliserend probleemgedrag bij Marokkaanse jongeren dan bij Nederlandse jongeren. Marokkaanse jongeren rapporteerden ten slotte minder externaliserend probleemgedrag dan Nederlandse jongeren. Om meer te begrijpen van deze discrepantie in gerapporteerd externaliserend probleemgedrag bij Marokkaanse jeugdigen, wordt in de huidige studie onderzocht welke kenmerken van Marokkaanse jongeren, Marokkaanse ouders en leerkrachten samenhangen met deze discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag.

In de literatuur zijn verschillende verklaringen genoemd voor de relatief grote discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag bij Marokkaanse jongeren. Ten eerste kunnen de verschillen in probleemgedrag werkelijke verschillen in gedrag representeren. Marokkaanse jongeren laten wellicht meer externaliserend gedrag zien op school dan thuis. De autoritaire opvoeding van Marokkaanse ouders zou er wellicht toe kunnen leiden dat

Marokkaanse jongeren thuis gehoorzamer en minder opstandig zijn dan op school (Vollebergh et al., 2005). Ten tweede kunnen percepties van de leerkracht op gedragsproblemen bij Marokkaanse jongeren vertekend zijn door eventuele vooroordelen van de leerkracht. Marokkaanse jongeren worden steeds meer als een probleem gezien in de Nederlandse maatschappij. Leerkrachten zijn daarmee wellicht ook sterker gericht op het gedrag van Marokkaanse jongeren en zullen daarom misschien relatief veel probleemgedrag rapporteren (Stevens et al., 2003). Het onderzoek van Sonuga-Barke (1993) levert bewijs voor de gekleurde perceptie van leerkrachten bij allochtone jongeren. Hieruit bleek dat Engelse leraren Aziatische kinderen hoger scoorden op externaliserende problemen dan Engelse kinderen, terwijl meer objectieve maten lieten zien dat er geen verschil was in dergelijk gedrag tussen beide groepen kinderen. Ten derde kan er sprake zijn van sociale wenselijkheid. Marokkaanse ouders en jongeren kunnen geneigd zijn om minder probleemgedrag te rapporteren, omdat zij bang zijn voor negatieve percepties van Nederlanders. Zij zijn zich bewust van de lage status die zij in de Nederlandse maatschappij hebben. Het negatieve imago dat Marokkanen in Nederland hebben kan dus zowel de hoge externaliserende scores door de leerkracht als de lage scores door jongeren en ouders verklaren (Stevens et al., 2003). Ten vierde kan het zijn dat er verschillen bestaan in de culturele standaarden van wat gepast gedrag is voor jongeren (Stevens et al., 2003). Het 'threshold model' van Weisz en collega's (1988) stelt dat culturen verschillende standaarden hebben voor wat probleemgedrag inhoudt. Zo kunnen de meningen van Marokkaanse adolescenten en Nederlandse leerkrachten over wat gepast en intolerant is op school verschillen. Verder kunnen de standaarden over wat gepast gedrag is verschillen tussen Marokkaanse en Nederlandse ouders en jongeren (Stevens et al., 2003).

Algemene factoren die discrepanties kunnen vergroten

Discrepanties tussen leerkrachten, ouders en jongeren in het rapporteren van probleemgedrag kunnen gerelateerd zijn aan kenmerken van deze informanten (De Los Reyes & Kazdin, 2005). Onderzoek laat enerzijds zien dat er enkele algemene factoren zijn die discrepanties tussen informanten kunnen vergroten. Anderzijds kunnen specifieke factoren voor allochtonen onderscheiden worden.

Verschillen in rapportages van leerkrachten, ouders en jongeren kunnen allereerst gerelateerd zijn aan kenmerken van de jongere, zoals zijn/haar leeftijd. In een meta-analyse van Achenbach en collega's (1987) werd gevonden dat de gemiddelde correlaties van de rapportages van ouders en leerkrachten groter waren voor kinderen van 6-11 jaar, dan voor

adolescenten van 12-19 jaar. Deze informanten hadden dus meer overeenstemming over het gedrag van jongere kinderen dan over het gedrag van adolescenten. Een verklaring voor deze bevinding was volgens de auteurs dat gedrag van jongere kinderen beter te observeren is door andere informanten dan het kind. Jonge kinderen, vergeleken met adolescenten, spenderen bijvoorbeeld significant meer tijd met de leerkracht en ouders die vaak gevraagd worden om informatie over het gedrag van het kind te verschaffen. Zij besteden minder tijd aan activiteiten die minder observeerbaar zijn door deze informanten, zoals het omgaan met vrienden buiten school. Hoewel verwacht wordt dat discrepanties tussen ouders en leerkrachten dus toenemen met de leeftijd, wordt verondersteld dat de discrepantie tussen de jongeren enerzijds en hun ouders en leerkracht anderzijds afneemt met de leeftijd (De Los Reyes & Kazdin, 2005). Oudere kinderen zijn zich doorgaans meer bewust van hun problemen en kunnen vaak beter inzien dat zij voor bepaald gedrag hulp nodig hebben dan jongere kinderen. Oudere kinderen zullen dan ook eerder een perspectief hebben dat in overeenstemming is met hun ouders en leerkracht (De Los Reyes & Kazdin, 2005).

Naast de leeftijd van de jongere kan ook psychopathologie van ouders, met name depressie, gerelateerd zijn aan de discrepanties tussen de verschillende informanten. De 'depression-distortion hypothesis' stelt dat depressie de kans vergroot op een negatieve bias in de manier waarop ouders naar hun kind en zijn gedrag kijken (Richters, 1992). Depressieve ouders zullen volgens deze hypothese dan ook eerder geneigd zijn problematische gedragingen te rapporteren. Hierdoor kunnen discrepanties ontstaan tussen de rapportages van de ouder en andere informanten. In overeenstemming hiermee bleek uit eerder onderzoek dat depressieve symptomen van ouders één van de meest belangrijke voorspellers zijn van discrepanties tussen informanten in gerapporteerd probleemgedrag (De Los Reyes & Kazdin, 2005). Hoewel er in de literatuur meerdere onderzoeken zijn die de depression-distortion hypothesis bevestigen (Boyle & Pickles, 1997; Chilcoat & Breslau, 1997; Fergusson, Lynskey, & Horwood, 1993; Najman et al., 2000), zijn er ook enkele uitzonderingen waarin aangetoond is dat depressie van ouders niet gerelateerd is aan een negatievere beoordeling van gedrag van hun kind (Conrad & Hammen, 1989; Weissman et al., 1987).

De manier waarop ouders het gedrag van hun kind beoordelen, kan tevens beïnvloed worden door stress van ouders, omdat dit er enerzijds toe kan leiden dat zij eerder negatieve gedragingen bij hun kind rapporteren (Vollebergh et al., 2005). Wanneer ouders meer stress ervaren, worden discrepanties tussen rapportages van ouders en andere informanten over de mate van probleemgedrag dan ook groter (De Los Reyes & Kazdin, 2005; Youngstrom et al., 2000). Anderzijds kunnen ouders wellicht minder problemen bij hun

kind rapporteren, omdat zij overweldigd worden door (eigen) stress en daardoor nauwelijks probleemgedrag van hun kind opmerken (Grills & Ollendick, 2002). Kortom, stress van ouders kan zowel leiden tot overrapportage als onderrapportage van probleemgedrag, waardoor discrepanties tussen de ouders en andere informanten kunnen ontstaan.

Specifieke factoren voor allochtonen die discrepanties kunnen vergroten

In de hierboven beschreven verklaringen voor de discrepanties in probleemgedrag tussen de verschillende rapporteurs bij Marokkaanse jeugdigen, werd geopperd dat cultuur de verwachtingen en gedachten over gedragingen van kinderen kan beïnvloeden en daarmee ook de mate waarin problemen gezien worden (Stevens et al., 2003). Op basis hiervan kan verwacht worden dat wanneer de cultuur van de leerkracht verschilt met die van jongeren en ouders, discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag groter worden. Dit impliceert dat wanneer Marokkaanse jongeren en ouders meer op hun eigen cultuur gericht zijn, de discrepanties tussen de leerkracht enerzijds en ouders/jongeren anderzijds groter zullen worden.

Een andere verklaring die hierboven is geformuleerd over de discrepanties in probleemgedrag bij Marokkaanse jeugdigen is dat de gekleurde perceptie van de leerkracht bij allochtone jongeren een verklaring kan zijn voor discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag. Deze gekleurde perceptie kan bovendien versterkt worden wanneer de leerkracht weinig bekend is met een allochtone leerling (Den Brok et al., 2009). Noguera (1995) stelt dat in de afwezigheid van kennis van de leerkracht over zijn leerlingen, de leerkracht dit gebrek aan kennis vaak opvult met stereotypen. Stereotypen zijn in het onderwijs zo diep ingebed waardoor de achtergrond van een leerling vaak meteen in verband wordt gebracht met zijn (leer)mogelijkheden. Met name wanneer een leerkracht weinig bekend is met de leerling, worden verwachtingen van leerkrachten ingevuld door dergelijke stereotypen. Deze bewering wordt ondersteund door opvattingen van participanten in de studies van Katz (1999) en Aviles en collega's (1999). Hieruit kwam naar voren dat leerkrachten voor aanvang van hun studie al verwachtten dat allochtone studenten niet in staat waren om het hogere onderwijs te volgen. Studenten met een Mexicaans-Amerikaanse achtergrond rapporteerden eveneens dat leerkrachten lagere verwachtingen van hen hadden dan van blanke studenten en dat mentoren al aan het begin van hun studie twijfelden over het bereiken van hun leerdoelen. Leerkrachten waren dus geneigd negatieve conclusies te trekken zonder dat zij enige kennis hebben over prestaties van leerlingen en ook de leerlingen ervaren dit. Discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de jongere en leerkracht zijn naar

verwachting dus groter wanneer de leerkracht de leerling niet voldoende kent, omdat in dit geval heersende stereotiepe ideeën over Marokkaanse jongeren een grotere rol spelen in de beoordeling van het gedrag van de jongere door de leerkracht.

Ten slotte kan ook de sekse van de jongere een specifieke factor voor allochtonen zijn die discrepanties tussen informanten kan vergroten. Verschillende onderzoeken lijken erop te wijzen dat er grotere verschillen zijn in gerapporteerd *externaliserend* probleemgedrag tussen de leerkracht enerzijds en ouders en jongeren anderzijds, voor Marokkaanse jongens dan voor Marokkaanse meisjes (Stevens et al., 2003; Vollebergh et al., 2005; Zwirs et al., 2006). Een verklaring hiervoor kan zijn dat van de Marokkaanse jongeren met name jongens geconfronteerd worden met een negatief imago in Nederland. Leerkrachten hebben daardoor wellicht een sterker vertekend beeld van het gedrag van Marokkaanse jongens dan van Marokkaanse meisjes.

De huidige studie

Er is weinig empirisch onderzoek beschikbaar over de samenhang tussen kenmerken van informanten en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag. In eerdere studies is er slechts een klein aantal factoren geïdentificeerd die van invloed zijn op de mate van de discrepanties tussen de verschillende informanten (De Los Reyes & Kazdin, 2005). Empirische bevindingen over de meeste van deze onderzochte kenmerken van informanten zijn echter niet eenduidig en in de meeste gevallen betreft het onderzoek uit Amerika. Verschillende (inter)nationale studies hebben echter wel laten zien dat discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag aanzienlijk groter lijken te zijn bij allochtone dan bij autochtone jongeren. Deze studie stelt dan ook ten doel zicht te krijgen op verschillende kenmerken van ouders, jongeren en de leerkracht die gerelateerd zijn aan discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht, Marokkaanse ouders en Marokkaanse jongeren.

Hypotheses

Hypothese 1. Oudere Marokkaanse jongeren, van 15-18 jaar, hebben een groter risico op discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen hun ouders en leerkracht dan Marokkaanse jongeren van 11-14 jaar.

Hypothese 2. Discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen Marokkaanse ouders enerzijds en Marokkaanse jongeren en leerkrachten anderzijds komen vaker voor bij Marokkaanse jongeren wiens ouders depressieve symptomen laten zien en wiens ouders stress ervaren.

Hypothese 3. Marokkaanse jongens hebben een grotere kans dan meisjes op discrepanties in het rapporteren van (*externaliserend*) probleemgedrag tussen de leerkracht enerzijds en Marokkaanse ouders en jongeren anderzijds.

Hypothese 4. Discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht enerzijds en Marokkaanse ouders en jongeren anderzijds doen zich vaker voor wanneer Marokkaanse ouders/jongeren relatief sterk op hun eigen cultuur gericht zijn.

Hypothese 5. Discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht enerzijds en Marokkaanse ouders en jongeren anderzijds komen vaker voor wanneer de leerkracht de leerling nauwelijks kent dan wanneer hij/zij haar goed kent.

Methode van onderzoek

Steekproef

Uit de bevolkingsregisters van Rotterdam en Den Haag werd een aselechte steekproef getrokken van kinderen in de leeftijd van 4-18 jaar van wie ten minste één van de ouders in Marokko is geboren (Stevens et al., 2003). Van de 1127 kinderen die in de steekproef werden opgenomen, heeft 73% van hun ouders aan het onderzoek deelgenomen (N=819). Van de ouderinterviews werd 80,5% afgenomen bij de moeder. De gegevens zijn verzameld van april 2001 tot juli 2002. Het onderzoek werd geïntroduceerd in een tweetalige brief aan jongeren en hun ouders. Een getrainde Marokkaanse interviewster bezocht hen na een week met het verzoek deel te nemen. De interviewster overhandigde de vragenlijst aan de ouders, las de vragen voor en vulde de vragenlijst in. Er werden 415 ouders geïnterviewd over een kind in de leeftijd van 11-18 jaar. Van deze ouders gaven tien van hen geen toestemming om hun kind te interviewen en 18 adolescenten weigerden mee te doen (respons 93%, N=387). De jongeren werden geïnterviewd en vulden zelf de gedragsvragenlijst in nadat de interviewer instructies had gegeven. Voor het benaderen van de leerkracht gaven 663 jongeren en/of ouders toestemming. De vragenlijsten werden naar de leerkrachten verzonden. Elf leerkrachten konden niet deelnemen aan het onderzoek, omdat het kind niet meer op school bleek te zitten. Van de 541 leerkrachten die een vragenlijst over de kinderen invulden (respons 83%), hebben twee leerkrachten deze niet volledig ingevuld, waardoor er 539 vragenlijsten overbleven voor de analyse.

In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van de informatie van die respondenten van wie zowel de rapportages van de leerkracht, als de rapportages van de ouders en de jongeren ingevuld zijn. Er zijn uiteindelijk 224 vragenlijsten gebruikt voor de analyse.

Meetinstrumenten

Rapportages van de jongeren, ouders en leerkrachten zijn verkregen aan de hand van de *Youth Self-Report*, de *Child Behavior Checklist* en de *Teacher's Report Form*. Items werden gescoord op een 3-puntsschaal: 0= helemaal niet van toepassing, 1= een beetje/soms van toepassing, en 2= duidelijk/vaak van toepassing. Externaliserend probleemgedrag werd berekend aan de hand van de somscore van de items op de schalen 'Agressief gedrag' en 'Delinquent gedrag'. Internaliserend probleemgedrag betreft de somscore op de schalen 'Teruggetrokken', 'Angstig/Depressief' en 'Somatische Klachten'. De alpha was .78 voor internaliserend en .94 voor externaliserend probleemgedrag (Stevens et al., 2003). Zowel een goede validiteit als een test-hertest betrouwbaarheid van de instrumenten zijn vastgesteld (Achenbach 1991a,b en c) en bevestigd voor de Nederlandse vertaling (Verhulst et al., 1997a en b).

Om discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag te meten, werd een dichotome variabele aangemaakt. Voor de interpretatie werden cut-off scores gehanteerd. Een score hoger of gelijk aan deze cut-off geeft aan dat het gerapporteerde probleemgedrag tot de klinische range behoort. Een tweede dichotome variabele die werd gemaakt, geeft vervolgens weer of er wel of geen sprake is van een discrepantie in gerapporteerd probleemgedrag. Om discrepanties tussen de informanten inzichtelijk te maken, werden de rapportages van twee informanten telkens met elkaar vergeleken (jongere-leerkracht, jongere-ouder, ouder-leerkracht).

De Psychological Acculturation Scale (PAS) is gebruikt om het gevoel van verbondenheid met en emotionele gehechtheid aan Marokkaanse mensen en cultuur te meten (Stevens et al., 2004). Respondenten gaven op een 5-puntsschaal aan in hoeverre zij het met een stelling (bijv. 'Marokkaanse mensen begrijpen mij') eens zijn variërend van helemaal mee oneens tot helemaal mee eens. Stevens en collega's (2004) hebben in eerder onderzoek de sterke psychometrische eigenschappen van het instrument aangetoond. Voor de volwassenen was de alpha .79 voor de Marokkaanse Psychologische Acculturatie subschaal, terwijl voor de adolescenten een alpha van .77 werd gevonden (Stevens et al., 2004).

Depressie van ouders is gemeten met de *General Health Questionnaire* (Goldberg & Williams, 1988) welke bestaat uit 28 items. De GHQ-28 is een zelfrapportagelijst bestaande uit 4 schalen (van 1= beter dan gewoonlijk tot 4= veel slechter dan gewoonlijk) en meet de volgende psychische klachten: somatische symptomen, slapeloosheid/angstklachten, sociaal disfunctioneren en depressie. De bruikbaarheid en goede psychometrische eigenschappen van

het instrument zijn getest. De alfawaarde voor depressie was $.77$ (Stevens et al., 2005). Stress van ouders is gemeten door ouders te vragen naar dertien belangrijke levensgebeurtenissen in de familie van de jongeren variërend van inbraak of brand in huis tot gezondheidsproblemen in de familie (Stevens et al., 2005). Aan ouders werd bijvoorbeeld gevraagd of zij het afgelopen jaar ernstige gezondheidsproblemen hebben gehad. De somscore van de 13 items is gebruikt in dit onderzoek.

De items 'Hoeveel maanden kent u deze leerling?', 'Hoe goed kent u deze leerling? (0= niet goed- gemiddeld, 1= erg goed)' en 'Hoeveel uur per week zit deze leerling bij u in de klas?' zijn gebruikt om de bekendheid van de leerkracht met de leerling te meten.

Tabel 1. Beschrijvende statistiek van de continue onafhankelijke variabelen

Variabele	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Leeftijd	207	10,0	18,0	14,1	2,1
Depressie ouders	207	7,0	18,0	7,9	1,8
Stress ouders	207	,00	7,0	1,6	1,5
Acculturatie jongeren	207	30,0	70,0	56,2	7,3
Acculturatie ouders	207	35,0	75,0	62,5	6,7
'Hoeveel maanden kent u deze leerling?'	207	2	72	13,4	10,9
'Hoeveel uur per week zit hij/zij bij u in de klas?'	207	1	50	11,3	9,8

In tabel 1 zijn de gemiddeldes, standaarddeviaties, minimum- en maximumscores en de omvang van de steekproef weergegeven van alle continue onafhankelijke variabelen. Van deze 224 adolescenten was 54% een meisje, de gemiddelde leeftijd was 14,05 jaar.

Statistische analyses

Gegevens zijn geanalyseerd met behulp van SPSS. Allereerst werd er beschrijvende statistiek uitgevoerd om verbanden weer te geven tussen de leeftijd en sekse van de jongere, depressie

en stress van ouders, de bekendheid van de leerkracht met de leerling, de mate van acculturatie van jongeren en ouders (onafhankelijke variabelen) en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag (afhankelijke variabele). Vervolgens is aan de hand van een logistische regressieanalyse nagegaan of de onafhankelijke variabelen gerelateerd zijn aan discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht, Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders.

Resultaten

In onderstaande frequentietabel wordt aangegeven hoe vaak er sprake is van een discrepantie in gerapporteerd probleemgedrag tussen de verschillende informanten.

Tabel 2. Discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht, Marokkaanse ouders en Marokkaanse jongeren

	Discrepantie leerkracht- jongere (N=224)	Discrepantie ouder- jongere (N=224)	Discrepantie leerkracht- ouder (N=224)
<i>Totale problemen</i>	38,4%	14,3%	38,2%
<i>Externaliserend probleemgedrag</i>	36,2%	20,1%	33,9%
<i>Internaliserend probleemgedrag</i>	27,2%	18,3%	28,6%

Uit de tabel is af te lezen dat de discrepantie tussen Marokkaanse ouders en jongeren in de rapportage van probleemgedrag het kleinst is, vergeleken met de discrepantie tussen de leerkracht enerzijds en Marokkaanse ouders en jongeren anderzijds. Discrepanties tussen de leerkracht en Marokkaanse ouders en jongeren zijn bovendien vergelijkbaar. De tabel laat verder zien dat discrepanties in gerapporteerd externaliserend probleemgedrag tussen jongeren, ouders en de leerkracht aanzienlijk groter zijn dan discrepanties in gerapporteerd internaliserend probleemgedrag.

Kenmerken van de informanten & discrepanties in gerapporteerde totale problemen

Door middel van een logistische regressieanalyse is vervolgens nagegaan of de leeftijd van de jongere, de sekse van de jongere, depressie van ouders, stress van ouders, de bekendheid van de leerkracht met de leerling en de mate van acculturatie van jongeren en ouders gerelateerd zijn aan discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht, Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders. De tabellen 3-5 geven weer welke factoren gerelateerd zijn aan de discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen de informanten. Zoals in de tabellen 3,4 en 5 is te zien, bestaat er een significante relatie tussen de sekse van de jongere en discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen de leerkracht, Marokkaanse ouders en jongeren. Resultaten lieten zien dat deze discrepanties tussen de leerkracht, Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders vaker voorkomen bij Marokkaanse jongens dan bij Marokkaanse meisjes. Voor de discrepantie tussen Marokkaanse ouders en hun kind is de kans op een discrepantie voor jongens zelfs bijna driemaal zo groot (tabel 4).

Uit tabel 3 volgt daarnaast dat de relatie tussen de bekendheid van de leerkracht met de leerling en discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen Marokkaanse jongeren en de leerkracht significant is. Opvallend genoeg wijzen de resultaten erop dat discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht en Marokkaanse jongeren vaker voorkomen wanneer de leerkracht aangeeft de leerling 'erg goed' te kennen, dan wanneer de leerkracht aangeeft de leerling 'niet goed' tot 'gemiddeld' te kennen. Het aantal maanden dat de leerkracht de leerling kent en het aantal uren dat de leerling per week bij de leerkracht in de klas zit, bleken geen significante relatie te hebben met discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen de leerkracht en Marokkaanse jongeren. Ook de leeftijd en de mate van acculturatie van de jongere bleken niet significant gerelateerd te zijn aan deze discrepanties tussen de leerkracht en Marokkaanse jongeren.

Ook blijkt uit tabel 4 dat het te maken hebben gehad met ingrijpende levensgebeurtenissen gerelateerd is aan de mate waarin discrepanties in gerapporteerde totale problemen voorkomen tussen Marokkaanse ouders en hun kinderen: deze discrepanties komen vaker voor bij Marokkaanse jongeren van wie hun ouders symptomen van stress hebben gerapporteerd. De leeftijd van de jongere, depressie van ouders en de mate van acculturatie van de jongeren en ouders hadden geen significante relatie met deze discrepantie.

Uit tabel 5 volgt ten slotte dat behalve de sekse van de jongere geen van de andere factoren gerelateerd is aan de discrepantie tussen Marokkaanse ouders en de leerkracht in gerapporteerd probleemgedrag.

Tabel 3. De relatie tussen kind- en leerkrachtkenmerken en discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen Marokkaanse jongeren en de leerkracht

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,63	,31	1,87*	1,02	3,49
Leeftijd	-,01	,05	,99	,93	1,28
Acculturatie jongere	,00	,02	1,00	,96	1,05
‘Hoeveel maanden kent u deze leerling?’	-,00	,01	1,00	,97	1,03
‘Hoe goed kent u hem/haar?’ ²	-1,28	,44	,28*	,11	,63
‘Hoeveel uur per week zit hij/zij bij u in de klas?’	-,01	,01	,99	,97	1,02

Tabel 4. De relatie tussen kind- en ouderkenmerken en discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	1,05	,43	2,85*	1,20	6,49
Leeftijd	,04	,06	1,04	,83	1,23
Depressie ouders	-,03	,13	,97	,76	1,23
Stress ouders	,31	,12	1,37*	1,08	1,75
Acculturatie jongere	,02	,04	1,02	,95	1,10
Acculturatie ouders	-,01	,03	,99	,94	1,06

Tabel 5. De relatie tussen ouder- en leerkrachtkenmerken en discrepanties in gerapporteerde totale problemen tussen Marokkaanse ouders en de leerkracht

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,61	,29	1,84*	1,05	3,22
Leeftijd	,01	,04	1,01	,89	1,17
Depressie ouders	,11	,09	1,11	,94	1,31
Stress ouders	,02	,09	1,02	,85	1,22
Acculturatie ouders	,00	,02	1,00	,96	1,05

Noot. * p<.05. ¹ referentiecategorie = meisje. ² referentiecategorie = ‘erg goed’.

Kenmerken van de informanten & discrepanties in gerapporteerd externaliserend en internaliserend probleemgedrag

De tabellen 6-11 laten zien welke factoren gerelateerd zijn aan discrepanties in gerapporteerd *externaliserend* en *internaliserend* probleemgedrag tussen de drie informanten. In overeenstemming met het voorafgaande kwam naar voren dat discrepanties in gerapporteerd *externaliserend* probleemgedrag tussen de leerkracht en Marokkaanse jongeren (tabel 6) vaker voorkomen wanneer de leerkracht aangeeft de leerling ‘erg goed’ te kennen, dan wanneer hij/zij rapporteert de leerling ‘niet goed’ tot ‘gemiddeld’ te kennen. Het aantal maanden dat de leerkracht de leerling kent en het aantal uren dat de leerling bij de leerkracht in de klas zit, bleken niet significant gerelateerd te zijn aan deze discrepanties tussen de leerkracht en jongeren. Ook werden geen significante verbanden gevonden voor de sekse, leeftijd en mate van acculturatie van de jongere en de mate waarin discrepanties voorkwamen tussen leerkrachten en leerlingen. In vergelijking met de discrepanties in *externaliserend* probleemgedrag lieten discrepanties in gerapporteerd *internaliserend* probleemgedrag tussen de leerkracht en Marokkaanse jongeren een ander beeld zien (tabel 9). In tabel 9 valt op dat geen enkele onafhankelijke variabele significant gerelateerd is aan discrepanties in gerapporteerd *internaliserend* probleemgedrag tussen de leerkracht en Marokkaanse jongeren.

Bij de discrepantie in zowel *externaliserend* als *internaliserend* probleemgedrag tussen Marokkaanse jongeren en hun ouders (tabel 7 en 10), bleek dat discrepanties wat betreft beide probleemgedragingen vaker voorkomen bij Marokkaanse jongeren wiens ouders symptomen van stress hebben aangegeven. Deze bevindingen zijn overeenkomstig met bovenstaande resultaten omtrent rapportages van totale problemen. In tabel 10 valt verder op dat discrepanties tussen Marokkaanse jongeren en ouders in gerapporteerd *internaliserend* probleemgedrag vaker voorkomen bij Marokkaanse jongens dan bij Marokkaanse meisjes. De sekse van de jongere had echter geen significante relatie met discrepanties in *externaliserend* probleemgedrag tussen ouders en jongeren (tabel 7). Wat betreft het rapporteren van *internaliserend* en *externaliserend* probleemgedrag blijken de leeftijd van de jongere, depressie van ouders en de mate van acculturatie van de jongeren en ouders geen significante relatie te hebben met discrepanties tussen Marokkaanse ouders en jongeren.

Tabel 8 en 11 laten ten slotte zien dat er een significante relatie is tussen de sekse van de jongere en discrepanties in gerapporteerd *externaliserend* probleemgedrag tussen Marokkaanse ouders en de leerkracht, terwijl geen sekse effect werd gevonden voor *internaliserend* probleemgedrag: wederom bleek dat discrepanties vaker voorkomen bij

jongens dan bij meisjes. Geen van de andere onafhankelijke factoren was verder gerelateerd aan de discrepantie tussen Marokkaanse ouders en de leerkracht in gerapporteerd *externaliserend* en *internaliserend* probleemgedrag.

Tabel 6. De relatie tussen kind- en leerkrachtkenmerken en discrepanties in gerapporteerde externaliserende problemen tussen Marokkaanse jongeren en de leerkracht

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,61	,32	1,84	,97	3,41
Leeftijd	-,01	,05	,99	,92	1,18
Acculturatie jongere	,01	,02	1,01	,97	1,04
‘Hoeveel maanden kent u deze leerling?’	-,00	,01	,99	,96	1,02
‘Hoe goed kent u hem/haar?’ ²	-1,14	,44	,32*	,13	,70
‘Hoeveel uur per week zit hij/zij bij u in de klas?’	-,03	,02	,96	,94	,99

Tabel 7. De relatie tussen kind- en ouderkenmerken en discrepanties in gerapporteerde externaliserende problemen tussen Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,12	,36	1,12	,51	2,08
Leeftijd	,10	,06	1,10	,89	1,20
Depressie ouders	,07	,10	1,07	,80	1,16
Stress ouders	,26	,11	1,30*	1,06	1,61
Acculturatie jongere	,02	,03	1,02	,95	1,05
Acculturatie ouders	-,01	,03	,99	,93	1,02

Tabel 8. De relatie tussen ouder- en leerkrachtkenmerken en discrepanties in gerapporteerde externaliserende problemen tussen Marokkaanse ouders en de leerkracht

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,64	,29	1,90*	1,01	3,14
Leeftijd	,00	,04	1,00	,91	1,17
Depressie ouders	,11	,09	1,12	,89	1,22
Stress ouders	,08	,09	1,08	,89	1,30
Acculturatie ouders	,00	,02	1,00	,95	1,00

Noot. *p<.05. ¹ referentiecategorie = meisje. ² referentiecategorie = ‘erg goed’.

Tabel 9. De relatie tussen kind- en leerkrachtkenmerken en discrepanties in gerapporteerde internaliserende problemen tussen Marokkaanse jongeren en de leerkracht

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,67	,35	1,94	,99	3,84
Leeftijd	-,01	,05	,99	,95	1,22
Acculturatie jongere	-,03	,02	,97	,93	1,00
‘Hoeveel maanden kent u deze leerling?’	,00	,01	1,00	,98	1,03
‘Hoe goed kent u hem/haar?’ ²	-,44	,45	,64	,26	1,48
‘Hoeveel uur per week zit hij/zij bij u in de klas?’	-,02	,02	,98	,96	1,02

Tabel 10. De relatie tussen kind- en ouderkenmerken en discrepanties in gerapporteerde internaliserende problemen tussen Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	1,19	,41	3,29*	1,50	7,33
Leeftijd	-,06	,05	,94	,76	1,08
Depressie ouders	-,15	,14	,86	,64	1,08
Stress ouders	,24	,12	1,28*	1,02	1,62
Acculturatie jongere	,00	,03	1,00	,94	1,05
Acculturatie ouders	,02	,03	1,02	,96	1,07

Tabel 11. De relatie tussen ouder- en leerkrachtkenmerken en discrepanties in gerapporteerde internaliserende problemen tussen Marokkaanse ouders en de leerkracht

	B	S.E.	OR	95% BI	
				Lower	Upper
Sekse ¹	,53	,32	1,69	,89	3,02
Leeftijd	,03	,05	1,03	,93	1,20
Depressie ouders	,15	,09	1,16	,95	1,32
Stress ouders	,12	,10	1,13	,93	1,37
Acculturatie ouders	-,04	,02	,96	,92	,98

Noot. * p<.05. ¹ referentiecategorie = meisje. ² referentiecategorie = ‘erg goed’.

Discussie

Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat er voor Marokkaanse jongeren een aanzienlijke discrepantie is in gerapporteerd probleemgedrag tussen leerkrachten, ouders en jongeren (Stevens et al., 2003; Vollebergh et al., 2005). Vooral leerkrachten lijken meer externaliserend probleemgedrag te rapporteren voor Marokkaanse jongeren dan de ouders van deze jongeren en de jongeren zelf. Dit onderzoek toont aan dat Marokkaanse jongens een grotere kans hadden op discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen henzelf, hun ouders en leerkracht dan Marokkaanse meisjes: vooral opvallend was de bevinding dat de discrepantie in gerapporteerd internaliserend probleemgedrag tussen Marokkaanse ouders en hun zonen ruim drie keer zo groot was dan voor Marokkaanse ouders en hun dochters. Discrepanties tussen Marokkaanse jongeren en hun ouders in gerapporteerd probleemgedrag kwamen tevens vaker voor wanneer ouders symptomen van stress rapporteerden. Ten slotte kwamen discrepanties tussen de leerkracht en de jongeren vaker voor wanneer de leerkracht rapporteerde de Marokkaanse jongere goed te kennen.

Marokkaanse jongens bleken een groter risico te hebben op discrepanties in gerapporteerde problemen tussen de leerkracht, hun ouders en zichzelf dan Marokkaanse meisjes. Deze discrepantie werd enerzijds gevonden tussen ouders en leerkrachten wat betreft externaliserend probleemgedrag. Een verklaring voor deze bevinding is dat vooral Marokkaanse jongens zich op school anders gedragen dan thuis: zij zijn op school wellicht opstandiger en ongehoorzamer (Pels, 2003). In vergelijking met de meisjes zijn het vooral jongens die op school lastig gedrag laten zien, zoals overmatige assertiviteit dat kan samengaan met het verstoren van de orde (Pels, 2002). Daarnaast is bekend dat Marokkaanse meisjes betere studieresultaten behalen dan de jongens (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011). Sekseverschillen in de discrepanties tussen jongeren en leerkrachten waren nagenoeg significant. De verwachting was dat Marokkaanse jongens een groter risico zouden hebben dan meisjes op discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht enerzijds en jongeren anderzijds. Dit verwachte effect, van met name vooroordelen van de leerkracht ten opzichte van de jongens, heeft misschien een minder grote rol gespeeld dan in deze studie werd verwacht.

Marokkaanse jongens hadden daarnaast een aanzienlijk grotere kans op discrepanties in gerapporteerd internaliserend probleemgedrag tussen henzelf en hun ouders. De discrepantie tussen de jongens en ouders zou verklaard kunnen worden door de seksspecificiteit die doorgaans in de opvoeding van Marokkaanse jongeren bestaat. Meisjes hebben vaak meer taken in huis, trekken zich binnenshuis terug en hebben minder bewegingsvrijheid dan

jongens (Hermans, 2002; Pels, 1998). Er wordt van meisjes een zekere vorm van bescheidenheid verwacht. Omdat er van jongens geen bescheiden, teruggetrokken gedrag verwacht wordt, zouden zij geneigd kunnen zijn *internaliserend* gedrag onder te rapporteren. Enerzijds zou er sprake kunnen zijn van een relatief sterke sociale wenselijkheid bij de jongens (jongens willen niet toegeven dit soort problemen te hebben) anderzijds zijn zij wellicht minder in staat deze problemen bij hen zelf te onderkennen dan meisjes. Een tweede verklaring kan zijn dat ouders *internaliserende* problemen in mindere mate herkennen bij hun zonen dan bij hun dochters (Eapen & Ghubash, 2004) en wellicht ook onderrapporteren, omdat zij dergelijk gedrag wellicht vooral bij hun zoons niet passend vinden.

Het meemaken van ingrijpende levensgebeurtenissen door ouders was eveneens gerelateerd aan discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen Marokkaanse jongeren en hun ouders. Hoewel er weinig onderzoek is gedaan naar de relatie tussen stress van ouders en discrepanties tussen informanten, bevestigen de bevindingen eerder onderzoek. In de meeste eerdere studies werd dan ook gevonden dat stress van ouders ervoor zorgt dat er minder overeenstemming is over het probleemgedrag, met name tussen ouders en kinderen (Grills & Ollendick; 2003, Jensen et al., 1988; Kolko & Kazdin, 1993). Een verklaring hiervoor is dat stress van ouders kan leiden tot over- of onderrapportage van probleemgedrag van het kind in de thuissituatie (Jensen et al., 1988). Enerzijds kunnen ouders geneigd zijn tot overrapportage van probleemgedrag, omdat stress van ouders ertoe kan leiden dat zij eerder negatief gedrag bij hun kind rapporteren (Vollebergh et al., 2005). Anderzijds rapporteren ouders wellicht minder problemen bij hun kinderen, omdat zij hiervoor nauwelijks aandacht hebben en overweldigd worden door eigen symptomen van stress (Grills & Ollendick, 2002). Resultaten voor de andere indicator van problemen van ouders lieten echter een ander beeld zien: depressie van ouders was niet gerelateerd aan de discrepanties tussen de leerkracht, Marokkaanse jongeren en Marokkaanse ouders. Hoewel in de literatuur doorgaans een relatie wordt gevonden tussen depressie van ouders en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag, is in meerdere studies aangetoond dat depressieve symptomen van ouders *niet* gerelateerd zijn aan een negatievere beoordeling van het gedrag van hun kind (Ackermann & DeRubeis, 1991; Conrad & Hammen, 1989; Querido, Eyberg, & Boggs, 2001). De 'depressive realism hypothesis' biedt een verklaring voor de bevindingen. Deze hypothese stelt dat juist mensen die kampen met depressieve gevoelens in staat zijn om zonder enige bias gedrag te beoordelen: depressieve mensen zijn vaak realistisch en accuraat in hun percepties en oordelen (Alloy & Abramson, 1988). Dit zou ervoor kunnen zorgen dat

er overeenstemming tussen de informanten ontstaat, omdat zowel de ouders als de jongere en leerkracht het gedrag van de jongere met een realistische blik kunnen beoordelen.

Discrepanties tussen de leerkracht en de jongeren in gerapporteerd probleemgedrag kwamen vaker voor wanneer de leerkracht rapporteerde de Marokkaanse jongere goed te kennen. Deze bevinding was tegen de verwachtingen van deze studie in en kan verklaard worden door de conflicthypothese. De conflicthypothese stelt dat contact tussen verschillende etnische groepen tot meer irritaties en vijandigheid leidt (Putnam, 2007). Wanneer de leerkracht de Marokkaanse leerling goed kent, zou het onderling contact negatieve ideeën of vooroordelen van de leerkracht kunnen vergroten of bevestigen. Hierdoor ziet de leerkracht het gedrag van de leerling wellicht eerder als een probleem dan wanneer hij de leerling nauwelijks kent. Een alternatieve verklaring is dat leerkrachten mogelijk voorzichtig zijn in hun oordeel over het gedrag van hun leerlingen en zij alleen kritische uitspraken willen doen wanneer zij het idee hebben de leerling goed te kennen.

In deze studie werd er geen verband gevonden tussen de mate waarin Marokkaanse ouders en jongeren op hun eigen cultuur gericht zijn en discrepanties tussen de informanten. De verwachting was dat wanneer de cultuur van de leerkracht verschilt met die van jongeren en ouders en Marokkaanse jongeren/ouders relatief sterk op hun eigen cultuur en waarden gericht zijn, discrepanties tussen de leerkracht enerzijds en ouders en jongeren anderzijds groter zullen worden. Een verklaring voor de afwezigheid van deze relatie zou kunnen zijn dat acculturatie mogelijk geen (juiste) indicatie van het aanhangen van oorspronkelijke culturele waarden is. Het is dan ook mogelijk dat er geen relatie tussen de mate van verbondenheid met de eigen cultuur en discrepanties in probleemgedrag is gevonden, omdat items als 'Ik begrijp Marokkaanse mensen' geen aanduiding hoeven te zijn van standaarden en waarden van de Marokkaanse cultuur. Een mogelijke alternatieve verklaring kan zijn dat waarden überhaupt relatief weinig uitmaken in rapportages over probleemgedrag. Het 'threshold model' van Weisz en collega's (1988) is wellicht niet zo belangrijk (meer) als wordt verondersteld.

In tegenstelling tot wat op basis van eerder empirisch onderzoek verwacht werd, was de leeftijd van de jongere ten slotte niet gerelateerd aan discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerkracht, Marokkaanse jongeren en hun ouders. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat eerder onderzoek een vergelijking maakte tussen het gedrag van jonge kinderen (6-11 jaar) en het gedrag van adolescenten (12-19 jaar). Wellicht dat deze leeftijdsverschillen niet zichtbaar zijn binnen een adolescentenpopulatie, waarvan gebruik is gemaakt in dit onderzoek. Bovendien is het belangrijk te noemen dat het verwachtte

leeftijdseffect in verschillende onderzoeken niet is teruggevonden (Choudhury et al., 2003; Engel, Rodrigue & Geffken, 1994; Kolko & Kazdin, 1993).

Beperkingen

Enkele beperkingen van deze studie moeten hier genoemd worden. Omdat er gebruik is gemaakt van een cross-sectioneel onderzoeksdesign, is de richting van de verbanden tussen de kenmerken van de informanten en discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag niet duidelijk. Gezien het karakter van de variabelen ligt het echter niet voor de hand dat de richting van de variabelen anders is dan aangenomen. Zo lijkt het bijvoorbeeld minder vanzelfsprekend om aan te nemen dat discrepanties tussen informanten kunnen leiden tot stress of depressie van ouders, dan wanneer verondersteld wordt dat dergelijke kenmerken van ouders kunnen leiden tot discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag. Een tweede beperking betreft de representativiteit van de steekproef die voor dit onderzoek gebruikt is. Interviews zijn afgenomen bij Marokkaanse ouders en adolescenten uit twee van de grootste steden in Nederland. Deze steekproef is wellicht niet representatief voor de gehele Marokkaanse populatie in Nederland. Toch is het niet waarschijnlijk dat de resultaten van dit onderzoek aanzienlijk verschillen van resultaten in de totale Marokkaanse populatie. Ongeveer 50% van de Marokkanen woont namelijk in de vier grote steden van Nederland (CBS, 2011). Verder zijn er verschillende kenmerken van de informanten geselecteerd die in eerdere studies van belang bleken te zijn in de relatie met discrepanties tussen informanten. Echter, andere belangrijke kenmerken van de informanten, zoals angst van ouders of de sociaaleconomische status, zijn niet in dit onderzoek meegenomen. Ten slotte is het belangrijk om te benadrukken dat deze resultaten niet kunnen worden gegeneraliseerd naar andere migrantengroepen.

Implicaties

De bevindingen in deze studie bevestigen niet alleen het gegeven dat discrepanties tussen verschillende informanten in het rapporteren van probleemgedrag bestaan, maar laten ook zien dat bepaalde kenmerken van de informanten kunnen samenhangen met discrepanties in gerapporteerd probleemgedrag. Het is belangrijk om deze kenmerken te identificeren, omdat deze discrepanties tussen informanten kunnen leiden tot moeilijkheden rondom de signalering en aanpak van probleemgedrag. Het is dus voor professionals in de praktijk (clinici, onderzoekers) van belang rekening te houden met kenmerken van informanten die deze discrepanties mogelijk vergroten.

De bevindingen leveren daarnaast een aantal aanbevelingen op voor verder onderzoek. Allereerst verdient het aanbeveling om in toekomstig onderzoek aandacht te besteden aan de manier waarop de bekendheid van de leerkracht met een Marokkaanse leerling een rol kan spelen in de discrepantie in gerapporteerd probleemgedrag tussen de leerling en leerkracht. De resultaten in dit onderzoek wijzen er mogelijk op dat leerkrachten voorzichtig zijn in hun oordeel over hun leerlingen en zij alleen kritische uitspraken willen doen wanneer zij de indruk hebben de leerling goed te kennen. Daarnaast dient de discrepantie tussen Marokkaanse jongens en hun ouders in gerapporteerd internaliserend probleemgedrag aandacht te krijgen in toekomstig onderzoek. Deze discrepantie tussen Marokkaanse ouders en hun zonen was namelijk ruim drie maal zo groot dan voor Marokkaanse ouders en hun dochters en speelt waarschijnlijk een grotere rol dan het verwachte effect van met name vooroordelen van de leerkracht ten opzichte van de jongens. Omdat het onduidelijk is wat er in de relatie tussen Marokkaanse ouders en hun zonen gebeurt dat maakt dat deze discrepantie zo groot is, is nader onderzoek gewenst. Hoe dan ook, deze studie maakt inzichtelijk dat het beoordelen van probleemgedrag complex is. Deze complexiteit lijkt vooral op te gaan voor bepaalde etnische groepen en verdient daarom in het bijzonder aandacht.

Referenties

- Achenbach, T. M., McConaughy, S. H., & Howell, C. T. (1987). Child/adolescent behavioral and emotional problems: Implications of cross-informant correlations for situational specificity. *Psychological Bulletin*, *101*, 213-232.
- Achenbach, T. M. (1991a). Manual for the Child Behavior Checklist/4-18 and 1991 Profile. University of Vermont Department of Psychiatry, Burlington.
- Achenbach, T. M. (1991b). Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile. University of Vermont Department of Psychiatry, Burlington.
- Achenbach, T. M. (1991c). Manual for the TRF and 1991 Profile. University of Vermont Department of Psychiatry, Burlington.
- Ackermann, R., & DeRubeis, R. J. (1991). Is depressive realism real? *Clinical Psychology Review*, *11*, 565-584.
- Alloy, L. B., & Abramson, L. Y. (1988). Depressive realism: Four theoretical perspectives. In L. B. Alloy (Ed.), *Cognitive processes in depression* (pp. 223-265). New York: Guilford Press.
- Aviles, R. M. D., Guerrero, M. P., Howarth, H. B., & Thomas, G. (1999). Perceptions of Chicano/Latino students who have dropped out of school. *Journal of Counseling and Development*, *77*, 465-473.
- Bengi-Arslan, L., Verhulst, F. C., Ende van der, J., Erol, N. (1997). Understanding childhood (problem) behaviors from a cultural perspective: comparison of problem behaviors and competencies in Turkish immigrant, Turkish and Dutch children. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *32*, 477-484.
- Boyle, M. H., & Pickles, A. (1997). Maternal depressive symptoms and ratings of emotional disorder symptoms in children and adolescents. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, *38*, 981-992.
- Brok, P. J. den, Wubbels, T., Veldman, I., & Tartwijk, J. van (2009). Perceived teacher-student interpersonal relationships in Dutch multi-ethnic classes. *Educational Research and Evaluation*, *15*, 119-135.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2011). *Statline*. Verkregen op 30 mei, 2012, van <http://statline.cbs.nl/>
- Chilcoat, H. D., & Breslau, N. (1997). Does psychiatric history bias mothers' reports? An application of a new analytic approach. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *36*, 971-979.

- Choudhury, M. S., Pimentel, S. S., & Kendall, P. C. (2003). Childhood anxiety disorders: Parent– child (dis)agreement using a structured interview for the *DSM–IV*. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *42*, 957–964.
- Conrad, M., & Hammen, C. (1989). Role of maternal depression in perceptions of child maladjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *57*, 663–667.
- Crijnen, A. A. M., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F. C. (2000). Teacher reported problem behaviour in Turkish immigrant and Dutch children: a cross-cultural comparison. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *102*, 439-423.
- Darwish Murad, S., Joung, I. M. A., Lenthe van, F. J., Bengi-Arslan, L., Crijnen, A. A. M. (2003). Predictors of self-reported problem behaviors in Turkish immigrant and Dutch adolescents in The Netherlands. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, *44*, 412-423.
- De Los Reyes, A., & Kazdin, A. E. (2005). Informant discrepancies in the assessment of childhood psychopathology: a critical review, theoretical framework and recommendations for further study. *Psychological Bulletin*, *131*, 483-509.
- Eapen, V., & Ghubash, R. (2004). Help-seeking for mental health problems of children: Preferences and attitudes in the United Arab Emirates. *Psychological Reports*, *94*, 663-667.
- Engel, N. A., Rodrigue, J. R., & Geffken, G. R. (1994). Parent– child agreement on ratings of anxiety in children. *Psychological Reports*, *75*, 1251–1260.
- Fergusson, D. M., Lynskey, M. T., & Horwood, L. J. (1993). The effect of maternal depression on maternal ratings of child behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *21*, 245–269.
- Goldberg, D. P., & Williams, P. (1988). A user’s guide to the General Health Questionnaire. NFER- Nelson, Windsor, Canada
- Grills, A. E., & Ollendick, T. H. (2002). Issues in parent– child agreement: The case of structured diagnostic interviews. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *5*, 57–83.
- Grills, A. E., & Ollendick, T. H. (2003). Multiple informant agreement and the Anxiety Disorders Interview Schedule for Parents and Children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *42*, 30–40.
- Hermans, P. (2002). Opvoeden in een ‘multiculturele’ samenleving. Opvattingen, idealen, praktijken en problemen van Marokkaanse ouders. In: C. Timmerman, P. Hermans & J. Hoornaert (red), *Allochtone jongeren in het onderwijs* (pp. 95-148).

Leuven/Apeldoorn: Garant.

- Jensen, P. S., Xenakis, S. N., Davis, H., & Degroot, J. (1988). Child psychopathology rating scales and interrater agreement: II. Child and family characteristics. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 27, 451–461.
- Katz, S. R. (1999). Teaching in tensions: Latino immigrant youth, their teachers and the structures of schooling. *Teachers College Record*, 100, 809-840.
- Kolko, D. J., & Kazdin, A. E. (1993). Emotional/behavioral problems in clinic and nonclinic children: Correspondence among child, parent, and teacher reports. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 34, 991–1006.
- Looij-Jansen, P. M. van de, Jansen, W., de Wilde, E. J., Donker, M. C. H., & Verhulst, F. C. (2011). Discrepancies between parent-child reports of internalizing problems among preadolescent children: relationships with gender, ethnic background, and future internalizing problems. *The Journal of Early Adolescence*, 31, 443-462.
- Najman, J. M., Williams, G. M., Nikles, J., Spence, S., Bor, W., O’Callaghan, M., Le Brocque, R., & Andersen, M. J. (2000). Mothers’ mental illness and child behavior problems: Cause–effect association or observation bias? *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39, 592–602.
- Noguera, P. A. (1995). Preventing and producing violence: A critical analysis of responses to school violence. *Harvard Educational Review*, 65, 189-212.
- Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland. De creatie van een nieuw bestaan*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2002). *De spanning tussen leren en socialiseren. Afzijdigheid van de les in de context van het pedagogisch klimaat in twee multi-etnische brugklassen*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2003). *Respect van twee kanten. Een studie over last van Marokkaanse jongeren*. Assen: Van Gorcum.
- Putnam, R. D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte prize lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30, 137-174.
- Querido, J. G., Eyberg, S. M., & Boggs, S. R. (2001). Revisiting the accuracy hypothesis in families of young children with conduct problems. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30, 253–261.
- Richters, J. E. (1992). Depressed mothers as informants about their children: A critical review of the evidence for distortion. *Psychological Bulletin*, 112, 485–499.
- Roberts, R. E., Alegria, M., Roberts, C. R., & Chen, I. G. (2005). Concordance of reports of mental health functioning by adolescents and their caregivers. A comparison of

- European, African and Latino Americans. *Journal of Nervous Mental Disease*, 193(8), 528-534.
- Sonuga-Barke, E. J. S., Minocha, K., Taylor, E. A., & Sandberg, S. (1993). Inter-ethnic bias in teachers' ratings of childhood hyperactivity. *British Journal of Developmental Psychology*, 11, 187-200.
- Stevens, G. W. J. M., Pels, T., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F., Vollebergh, W. A. M., & Crijnen, A. A. M. (2003). Parent, teacher and self-reported problem behavior in the Netherlands: comparing Moroccan immigrant with Dutch and with Turkish immigrant children and adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38, 576-585.
- Stevens, G. W. J. M., Pels, T. V. M., Vollebergh, W. A. M., & Crijnen, A. A. M. (2004). Patterns of psychological acculturation in adult and adolescent Moroccan immigrants living in the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 689-704.
- Stevens, G. W. J. M., Vollebergh, W. A. M., Pels, T. V. M., & Crijnen, A. A. M. (2005). Predicting externalizing problems in Moroccan immigrant adolescents in The Netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 40, 571-579.
- Stevens, G. W. J. M., & Vollebergh, W. A. M. (2008). Mental health in migrant children. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 49, 276-294.
- Verhulst, F. C., Ende van der, J., & Koot, H. M. (1997a). Handleiding voor de Youth Self-Report (YSR). Rotterdam: Afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie Erasmus MC/Sophia.
- Verhulst, F. C., Ende van der, J., & Koot, H. M. (1997b). Handleiding voor de Teacher's Report Form (TRF). Rotterdam: Afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie Erasmus MC/Sophia.
- Vollebergh, W. A. M., Have ten, M., Dekovic, M., Oosterwegel, A., Pels, T., Veenstra, R., Winter de, A., Ormel, H., & Verhulst, F. C. (2005). Mental health in immigrant children in the Netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 40, 489-496.
- Weissman, M. M., Wickramaratne, P., Warner, V., John, K., Prusoff, B. A., Merikangas, K. R., Davis Gammon, G. (1987). Assessing psychiatric disorders in children: Discrepancies between mothers' and children's reports. *Archives of General Psychiatry*, 44, 747-753.
- Weisz, J. R., Suwanlert, S., Chaiyasit, W., Weiss, B., Walter, B. R., & Anderson, W. W. (1988). Thai and American perspectives on over and under controlled child behaviors problems: Exploring the threshold model among parents, teachers and psychologists.

Journal of Consulting and Clinical Psychology, 56, 601-609.

Youngstrom, E., Loeber, R., & Stouthamer-Loeber, M. (2000). Patterns and correlates of agreement between parent, teacher, and male adolescent ratings of externalizing and internalizing problems. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 1038-1050.

Zwirs, B. W. C., Burger, H., Buitelaar, J. K., Schulpen, T. W. J. (2006). Different treatment thresholds in non-Western children with behavioral problems. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45, 476-483.